

Jarosław Korpysa

Uniwersytet Szczeciński

EKONOMICZNE DETERMINANTY PRZEDSIĘBIORCZOŚCI MŁODZIEŻY

Streszczenie: Przedsiębiorczość jest najczęściej postrzegana jako proces i postawa jednostki społecznej. W pierwszym przypadku przejawia się to w tworzeniu i zarządzaniu własnym przedsiębiorstwem, zaś w drugim – w cechach osobowych człowieka. Na kształtowanie procesów i postaw przedsiębiorczych oddziałują wiele uwarunkowań o charakterze ekonomicznym.

Głównym celem artykułu jest dokonanie analizy ekonomicznych uwarunkowań przedsiębiorczości młodzieży zamieszkałej na obszarach wiejskich w województwie zachodniopomorskim. Powyższa zależność zostanie przedstawiona na podstawie wyników własnych badań ankietowych przeprowadzonych wśród 678 respondentów, mieszkańców wsi Pomorza Zachodniego.

Słowa kluczowe: przedsiębiorczość, przedsiębiorstwo, rynek pracy

1. Wstęp

Współcześnie istota przedsiębiorczości nie jest utożsamiana tylko z procesem zakładania i prowadzenia przedsiębiorstwa, ale także z postawą ludzką. W tym ujęciu przedsiębiorczość odzwierciedlona jest jako cecha człowieka, determinująca do podejmowania nowych wyzwań i działań, ukierunkowanych na zmianę obecnej sytuacji. Taki sposób zachowania jednostki sprowadza się do nieustannego poszukiwania nowych możliwości i szans istniejących na rynku, mających charakter celowy i zorganizowany. Istotą tychże działań jest posiadanie przez przedsiębiorcę pewnych cech charakteru, m.in. takich jak: umiejętność organizowania i koordynowania, wykorzystania istniejących zasobów ekonomicznych, wiara we własną wiedzę i siły, konsekwencja i determinacja w dążeniu do określonych celów czy też zdolność do ponoszenia ryzyka. Można zatem z całą pewnością stwierdzić, iż przedsiębiorczość w takim ujęciu jest z pewnością jednym z najważniejszych nośników wdrażania innowacji, a także zdobywania i utrzymywania przewagi konkurencyjnej.

Mając na uwadze powyższe właściwości, warto dokonać analizy ekonomicznych uwarunkowań przedsiębiorczości. Wnioskowanie to będzie oparte na wynikach własnych badań przeprowadzonych wśród ludzi młodych zamieszkujących obszary wiejskie. Wybór populacji badawczej był związany przede wszystkim z problemami

wiejskiego rynku pracy, które najbardziej dotyczą młode pokolenie, tj.: przeludnienie agrarne, występowanie bezrobocia pokoleniowego czy niska dynamika tworzących się przedsiębiorstw i miejsc pracy. W ich przezwyciężeniu pomocne mogą być działania przedsiębiorcze społeczeństwa, przejawiające się w kreatywności i motywacji pojedynczej jednostki do zmiany dotychczasowej sytuacji.

2. Ekonomiczne determinanty

Działania jednostki ludzkiej zdeterminowane są przez instrumenty i mechanizmy rynkowe, które stymulują rozwój przedsiębiorczości wśród ogółu społeczeństwa. Do ekonomicznych czynników determinujących ten rozwój najczęściej zalicza się:

- sytuację na rynku pracy,
- oczekiwane różnice w otrzymywanych dochodach,
- mobilność zasobów siły roboczej.

Jednym z ważniejszych czynników determinujących poziom przedsiębiorczości jest sytuacja na rynku pracy, odzwierciedlona w strukturze dopasowania popytu na pracę do jej podaży. W celu zobrazowania sytuacji na rynku pracy najczęściej używa się wskaźnika stopy bezrobocia.

Związki między stopą bezrobocia a rozwojem przedsiębiorczości nie są jednoznaczne. Z jednej strony wyższe bezrobocie wspiera rozwój przedsiębiorczości, ponieważ im dłużej osoba bezrobotna poszukuje pracy, tym niższa jest oczekiwana płaca. Determinuje to redukcję kosztu alternatywnego przedsiębiorczości i zwiększenie prawdopodobieństwa podjęcia działań na rzecz rozwoju własnej aktywności zawodowej. Z drugiej strony bezrobocie hamuje przedsiębiorczość, gdyż osoba bezrobotna często jest usatysfakcjonowana wysokością otrzymywanych zasiłków socjalnych oraz przysługującymi jej prawami. Wpływa to na obniżenie jej indywidualnej przedsiębiorczości i zaprzestanie podejmowania działań zmierzających do polepszenia jej sytuacji na rynku pracy.

Kolejną determinantą warunkującą przedsiębiorczość są oczekiwane różnice dochodów. Według Schumpetera, Knighta czy też Kirznera przyszły zysk wpływa na przedsiębiorcze działania człowieka, który podejmuje decyzje o wyborze formy aktywności zawodowej zgodnie z teorią maksymalizacji użyteczności. Podobnie jak to miało miejsce z bezrobociem, tak i związek wynagrodzenia z przedsiębiorczością nie jest jednoznaczny. Z jednej strony istnienie wysokich wynagrodzeń w gospodarce nie zachęca społeczeństwa, w tym głównie osób pracujących, do dokonywania jakichkolwiek zmian w swojej aktywności zawodowej. Skutkuje to tym, iż większość osób nie chce podejmować ryzyka związanego z działaniami przedsiębiorczymi. Z drugiej strony wysoki poziom wynagrodzeń może wpływać na wzrost aktywności przedsiębiorczej. Utrzymywanie się dość wysokich płac w dłuższym okresie czasu skutkuje spadkiem popytu na pracę. Towarzyszy temu trudniejsza sytuacja osób szukających zatrudnienia, co odzwierciedlone jest we wzroście poziomu bezrobocia. W dalszej kolejności powoduje to, iż coraz większa liczba osób pozba-

wionych pracy podejmuje działania przedsiębiorcze związane z tworzeniem własnych przedsięwzięć. Ponadto warto przy tym pamiętać, iż wyższe wynagrodzenia są również czynnikiem wpływającym na zamożność społeczeństwa. Powoduje to, iż osoby posiadające więcej pieniędzy są skłonne do ponoszenia większego ryzyka związanego z działaniami przedsiębiorczymi. Dysponują także większym kapitałem finansowym, który w przyszłości będą mogły przeznaczyć na działalność przedsiębiorczą.

Ostatnim z ważnych ekonomicznych czynników determinujących przedsiębiorczość jest mobilność zasobów siły roboczej. Wpływ tego czynnika na rozwój przedsiębiorczości został zauważony w pracach przedstawicieli szkoły ekonomii klasycznej i neoklasycznej. Smith, Ricardo, Mill, Schumpeter, Knight przypisywali alokacji zasobów czynników dość duże znaczenie w rozwoju aktywności przedsiębiorczej człowieka. Podkreślali, iż efektywne działanie jednostki przedsiębiorczej, polegające na ciągłym szukaniu, odkrywaniu nowych szans i możliwości rynkowych, nie jest możliwe bez swobodnego przemieszczania się podstawowych zasobów wytwórczych, w tym również kapitału ludzkiego. Procesowi mobilności siły roboczej towarzyszą liczne konsekwencje, które wpływają na kształtowanie poziomu przedsiębiorczości w danym społeczeństwie. Z jednej strony dane społeczeństwo, jak również funkcjonujące przedsiębiorstwa tracą wykwalifikowane jednostki, co w dalszej kolejności powoduje presję na wzrost płac. Z drugiej zaś można wymienić m.in. zmniejszenie się bezrobocia, stopniowe bogacenie się ludzi, a także zdobywanie umiejętności i doświadczeń przez powracających później emigrantów.

Reasumując, można stwierdzić, iż wszystkie przedstawione ekonomiczne uwarunkowania wpływają zarówno pozytywnie, jak i negatywnie na kształt i poziom przedsiębiorczości. Ich wzajemne relacje i oddziaływania determinują bezpośrednio tworzenie postaw i procesów przedsiębiorczych w danym społeczeństwie. Mając na uwadze powyższe zależności, zasadne jest przeprowadzanie badań ankietowych w zakresie rozważanej istoty problemu.

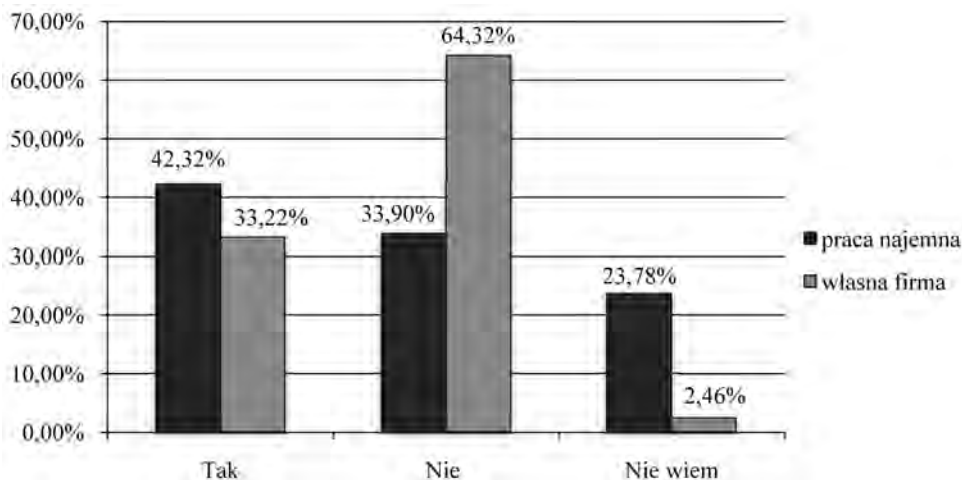
3. Wyniki badań

W celu dokonania rzetelnej analizy uwarunkowań przedsiębiorczości młodzieży wiejskiej postanowiono w 2008 r. przeprowadzić badania ankietowe wśród 678 mieszkańców regionu Pomorza Zachodniego w wieku 15–24 lata.

Na wstępie dokonano analizy bezrobocia jako determinanty procesów i postaw przedsiębiorczych. Ponad 10% ankietowanych było osobami bezrobotnymi, które nie były w stanie określić swojego potencjału przedsiębiorczości. Tylko 22,22% bezrobotnych odpowiedziało, że są jednostką przedsiębiorczą, zaś 15,56% ankietowanych uważało swoją osobę za nieprzedsiębiorczą. Wyniki te były znacznie gorsze niż wśród osób uczących się bądź pracujących. Wśród pierwszej grupy pozytywnej odpowiedzi na to pytanie udzieliło 43,23% respondentów, negatywnej – 32,15%, zaś niespełna 25% nie było w stanie odpowiedzieć. Osoby pracujące w większości

określiły swoją osobę jako przedsiębiorczą (52,32%), a tylko 9,82% nie miało zdania w tej kwestii.

Tak duży odsetek braku oceny własnego potencjału przedsiębiorczego wśród osób bezrobotnych zdeterminował strukturę odpowiedzi dotyczącej możliwości pracy najemnej lub też założenia własnej działalności gospodarczej, co zostało zobrazowane na poniższym wykresie.

Rys. 1. Preferowana aktywność zawodowa młodzieży wiejskiej

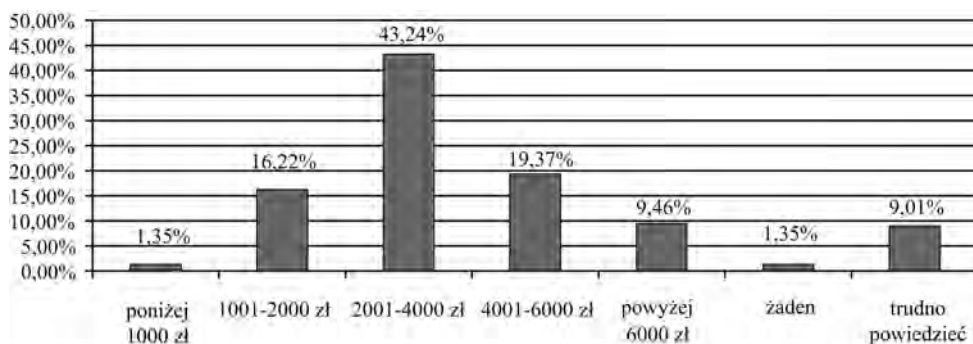
Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Zgodnie z uzyskanymi rezultatami, bezrobotna młodzież wiejska w większości nie chciała tworzyć własnego przedsiębiorstwa (64,32%), co w głównej mierze było uwarunkowane brakiem kapitału (57,85%) oraz pomysłu (43,32%). Niechętna była również do podjęcia pracy najemnej i tylko 42,32% populacji wyraziło taką gotowość. Co trzecia osoba nie rozważała zaś takiej możliwości, z uwagi na przeświadczenie, iż nie ma żadnych szans na znalezienie pracy, a co piąta nie miała zdania w tej kwestii.

Wobec otrzymanych rezultatów dotyczących preferencji aktywności zawodowej bezrobotnej młodzieży wiejskiej ważne stało się zbadanie związku stochastycznego bezrobocia z przedsiębiorczością młodzieży. W tym celu wykorzystano współczynnik V-Cramera oraz test χ^2 . Stosując współczynnik zbieżności w celu poszukiwania związku między bezrobociem badanej populacji a skłonnością do szukania pracy, okazało się, iż istnieje dość silny związek stochastyczny, gdyż statystyka chi wyniosła 65,3232. Ponadto oszacowany współczynnik V-Cramera (32,3657) potwierdził siłę związku między analizowanymi właściwościami. Analogicznie zbadano także związek bezrobocia ze skłonnością do założenia własnego przedsiębiorstwa

i zauważono, iż istnieje związek stochastyczny między tymi zmiennymi. Siła tego związku jest duża i wynosi 0,4035. Współczynnik determinacji pozwolił także na określenie, w ilu procentach bezrobocie wpływa na decyzję o założeniu własnego przedsiębiorstwa. Na podstawie tego wskaźnika ustalono, iż w 15,23% bezrobocie determinuje skłonność do założenia własnej działalności gospodarczej.

W dalszej części badania dokonano analizy kolejnej determinanty przedsiębiorczości, tj. oczekiwanych różnic w otrzymywanych dochodach. Wysokość wynagrodzeń, za które młodzież wiejska byłaby skłonna utworzyć własne przedsiębiorstwo, została zobrazowana na rysunku 2.

Rys. 2. Struktura odpowiedzi na pytanie: jaki miesięczny zarobek netto skłoniłby respondentów do założenia własnego przedsiębiorstwa?

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Jak wynika z analizy powyższego wykresu, dla niemal połowy respondentów (43,24%) wystarczającym zarobkiem, który zachęcałby do tworzenia własnej działalności gospodarczej, jest wynagrodzenie w granicach 2001–4000 zł. Jednakże należy zaznaczyć, iż w grupie badanej populacji prawie co piąty pytany (19,37%) deklarował jako satysfakcjonujące wygodzenie w przedziale 4001–6000 zł, a co szósty (16,22%) – w przedziale 1001–2000 zł. Niewiele osób wskazało na płace powyżej 6000 zł oraz poniżej 1000 zł, odsetek deklaracji wyniósł odpowiednio: 9,46% oraz 1,35%.

Drugą alternatywą aktywności zawodowej młodzieży jest podjęcie pracy najemnej. Respondenci zostali poproszeni o określenie wynagrodzenia, za które byłoby skłonni podjąć pracę w jakimś przedsiębiorstwie. Szczegółowe wyniki przedstawia tabela 1.

Przeciętny ankietowany jest skłonny podjąć pracę za około 1748 zł, przy czym 25% osób o najmniejszych wymaganiach jest skłonnych pracować za kwotę niższą niż 1200 zł, natomiast 25% ankietowanych o najwyższych wymaganiach nie podjęłoby pracy za kwotę niższą niż 2000 zł. Dominującą wysokością wynagrodzenia, za które młodzież wiejska byłaby skłonna pracować, było, według deklaracji respon-

dentów, 2000 zł. Warto również wspomnieć, iż wśród ankietowanych zdarzyły się także takie osoby, które byłyby skłonne rozpocząć pracę za 100 zł, a także takie, które nie podjęłyby pracy, jeśli nie zaproponowaliby im minimum 9000 zł wynagrodzenia netto.

Tabela 1. Wynagrodzenie progowe

Wysokość płacy miesięcznej	Procent wskazań
poniżej 800 zł	3,46
800–1200 zł	27,65
1201–1600 zł	26,73
1601–2000 zł	23,04
powyżej 2000 zł	19,12
Razem	100,00

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Ostatnią badaną determinantą była mobilność młodzieży wiejskiej. W celu dokonania analizy migracji zarobkowej młodzieży wiejskiej respondentom zadano dwa pytania dotyczące tego, czy w poszukiwaniu pracy są skłonni przenieść się do innego powiatu, regionu lub województwa oraz czy są skłonni podjąć pracę poza granicami kraju. Odpowiedzi na oba pytania zostały przedstawione w tabeli 2.

Tabela 2. Mobilność przestrzenna młodzieży wiejskiej w wieku 16–24 lata

	Struktura			
	tak	nie	nie wiem	razem
Czy w poszukiwaniu pracy jest Pan(i) skłonny(a) opuścić swoje dotychczasowe miejsce zamieszkania (przenieść się do innego regionu lub województwa w kraju)?				
ogółem	51,85%	33,33%	14,81%	100,00%
Czy jest Pan(i) skłonny(a) podjąć pracę poza granicami kraju?				
ogółem	62,96%	35,19%	1,85%	100,00%

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Analizując powyższą tabelę, można zauważyć, iż młodzież wiejska w większości jest skłonna opuścić dotychczasowe miejsce zamieszkania i przenieść się do innego miejsca w kraju bądź poza jego granicami. Porównując te dwie alternatywy, widać wyraźnie, że więcej jest zwolenników szukania pracy za granicą (62,96%) niż w kraju (51,85%). Ciekawy natomiast jest fakt, iż ponad 30% respondentów jest przeciwnego zdania, i to zarówno w odniesieniu do wyjazdu poza granicę kraju, jak i regionu.

Badając zróżnicowanie odpowiedzi w kontekście dodatkowych kryteriów podziału ankietowanej grupy, należy stwierdzić, iż bardziej skłonne do szukania pracy poza granicami kraju są kobiety (56,67%) niż mężczyźni (45,52%). Odwrotna tendencja jest przy poszukiwaniu pracy w kraju, gdyż według uzyskanych rezultatów bardziej skłonni do mobilności wewnętrznej są mężczyźni (64,32%) niż kobiety (53,78%).

Dane według wieku respondentów również wskazują na znaczne rozbieżności w odpowiedziach. Osoby w wieku 16–17 lat są bardziej skłonne do opuszczenia dotychczasowego miejsca zamieszkania i poszukiwania pracy w kraju niż młodzież w wieku 18–24 lata. Odsetek wskazań dla pierwszej grupy wyniósł 85,43%, zaś dla drugiej – 32,08%. Analizując zagraniczną mobilność respondentów, należy zauważyć, iż co trzeci ankietowany w obydwu grupach wiekowych zadeklarował, iż jest skłonny szukać pracy poza krajem. Jednak zdecydowana większość młodzieży w wieku 18–24 lata była niechętna do opuszczenia kraju (64,15%). W przypadku osób w wieku 16–17 lat odsetek deklaracji w tym wariancie wyniósł 33,96%.

4. Podsumowanie

Reasumując, należy stwierdzić, iż na podstawie uzyskanych wyników badań wykazano zależności między przedsiębiorczością a jej poszczególnymi ekonomicznymi determinantami. Bezrobotna młodzież wiejska nie była w stanie określić, czy uważa się, lub też nie, za przedsiębiorczą, a także nie chciała podejmować własnej działalności gospodarczej, jak również poszukiwać pracy najemnej. W opinii respondentów wysokość wynagrodzenia determinuje wybór określonej formy przedsiębiorczości. Wyższa płaca warunkuje decyzję o założeniu własnego przedsiębiorstwa, zaś niższa prowadzi do zaniku podejmowania aktywności przedsiębiorczej. Ponadto należy także zauważyć, iż większość respondentów była skłonna opuścić dotychczasowe miejsce zamieszkania i szukać pracy w kraju lub też za granicą. Jednak w tym miejscu należy podkreślić fakt, iż zdecydowana większość młodzieży chciała szukać pracy poza krajem, co w konsekwencji może spowodować zmniejszenie ilości podejmowanych działań przedsiębiorczych w badanym regionie.

Na podstawie powyższych zależności bez wątpienia należy stwierdzić, iż bezrobocie jest czynnikiem hamującym rozwój przedsiębiorczości w badanym regionie. Zasadny jest także wniosek, iż pozytywne oddziaływanie wyższego wynagrodzenia na podejmowanie działań przedsiębiorczych może być w przyszłości czynnikiem sprzyjającym rozwojowi poziomu przedsiębiorczości młodzieży. Trudno jest natomiast przewidzieć skalę wpływu mobilności młodzieży na dynamikę zjawiska przedsiębiorczości, gdyż zależność ona będzie z pewnością od poziomu zamożności, a także aktywności w podejmowaniu działań przedsiębiorczych przez społeczeństwo zamieszkujące obszary wiejskie.

Literatura

1. Alb-Ramirez Alfonso A., *Self-employment in the midst of unemployment: The case of Spain and the United States*, „Applied Economics” 1994, vol. 26, no. 3.
2. Blanchflower D.G., Shadforth Ch., *Entrepreneurship in the UK*, „Foundations and Trends in Entrepreneurship” 2007, vol. 2/4.
3. Bratnicki M., *Refleksje teoretyka nad przedsiębiorczością i przedsiębiorcami współczesnego biznesu*, „Przegląd Organizacji” 2001, nr 5.
4. Casson M., *The Oxford handbook of entrepreneurship*, Oxford University Press, Oxford 2006.
5. Cuervo A., *Individual and environmental determinants of entrepreneurship*, „International Entrepreneurship and Management Journal” 2005, vol. 1.
6. Duczkowska-Piaseck M., *Przedsiębiorczość na wsi*, w: *Encyklopedia agrobiznesu*, Fundacja Innowacja, WSS-E, Warszawa 1998.
7. Gawęł A., *Bariery rozwoju przedsiębiorczości w Polsce*, „Przegląd Organizacji” 2005, nr 5.
8. Ilmakunnas P., Kaniainen V., *Entrepreneurship, economic risks, and risk insurance*, w: *The welfare state: Results with OECD data 1978–93*, CESifo „Working Paper Series” 2000, no. 356.
9. Ilmakunnas P., Kaniainen V., Lammi U., *Entrepreneurship, economics risks and risk-insurance in the welfare state*, Discussion papers, Department of Economics, University of Helsinki, Helsinki 2002, nr 453.
10. Laskowska I., *Czynniki determinujące pracę na własny rachunek – wyniki badań światowych*, w: *Praca na własny rachunek – determinanty i implikacje*, red. E. Kryńska, IpiSS, Warszawa 2007.
11. Parker S.C., *International handbook of research entrepreneurship*, Springer, Boston–Dordrecht 2006.
12. Psyk-Piotrowska E., *Rozwój lokalny a aktywizacja i przedsiębiorczość na obszarach popegeerowskich*, „Więś i Rolnictwo” 2004, nr 1 (122).
13. van Praag C.M., *Some classic views on entrepreneurship*, „De Economist” 1999, vol. 147/3.

ECONOMIC DETERMINANTS OF ENTREPRENEURSHIP AMONG YOUNG PEOPLE

Summary: Entrepreneurship as a process of social and individual attitudes. The first approach is reflected in the creation and management of their own company, and the second in a personal human qualities. Many economics determinants have had their impact on that. The main goal of this article is to analyze the economic determinants of entrepreneurial young people living in rural areas in Western Pomerania. This will be presented on the basis of the results of surveys conducted on 678 respondents, residents of the rural regions of Western Pomerania.